

cracks in existence
szczeliny istnienia
Teresa Rudowicz
Alina Szapocznikow

S P E C T R A   A R T   S P A C E

Rzeźby Aliny Szapocznikow oraz kolaże i asambláže Teresy Rudowicz stanowią unikatowe zjawiska w polskiej sztuce lat 60. i 70. XX wieku. Co istotne, obie artystki stanowią przykład ważnego wpływu kobiecego postrzegania na świat sztuki.

Alina Szapocznikow za swoje śmiałe i rewolucyjne podejście do nowych materiałów i tematów, jest ceniona nie tylko w Polsce, ale także na świecie. Jej prace, równocześnie delikatne i prowokacyjne, zapraszają do głębszej refleksji nad naturą ciała i ludzkimi emocjami. Teresa Rudowicz poprzez swoje kolaże, tworzyła fascynujący świat skojarzeń i metafor, gdzie przedmioty, tkaniny i wycinane papierowe elementy splatają się w harmonijną całość. Jej dzieła emanują energią i kreatywnością, jednocześnie inspirując do indywidualnych interpretacji i odkryć.

Wystawa Szczeliny istnienia celebrytuje wyjątkowe osiągnięcia Aliny Szapocznikow i Teresy Rudowicz, a także zwraca uwagę na istotną obecność sztuki kobiet w naszej kolekcji. Do najważniejszych i bliskich nam dzieł z pewnością należy Religious (Zakonnica) z 1967 roku Aliny Szapocznikow. Chcielibyśmy również zwrócić szczególną uwagę publiczności na pokazywany po raz pierwszy w Warszawie, w tak rozległej reprezentacji, zespół asamblaży Teresy Rudowicz z 1971 roku, plastycznie modelowanych z sensualnych kobiecych kostiumów.

Serdecznie dziękujemy wszystkim instytucjom zaangażowanym w organizację tego wydarzenia, w tym Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Narodowemu we Wrocławiu, Zachęcie - Narodowej Galerii Sztuki w Warszawie, a także prywatnym kolekcjonerkom i kolekcjonerom, którzy wspierają naszą misję.

Anna i Jerzy Starakowie
fundatorzy, kolekcjonerzy

The sculptures of Alina Szapocznikow and the collages and assemblages by Teresa Rudowicz constitute unique phenomena in Polish art of the 1960s and 70s.

What is essential, both artists serve as an example of the significant influence of the female perspective on the world of art.

Alina Szapocznikow, for her audacious and revolutionary approach to new materials and themes, is celebrated not only in Poland but also worldwide. Her works, simultaneously delicate and provocative, invite deeper reflection on the nature of the body and human emotions. Teresa Rudowicz, through her collages, crafted a fascinating realm of associations and metaphors, where objects, fabrics, and cut-out paper elements intertwine into a harmonious whole. Her works exude energy and creativity, while inspiring individual interpretations and discoveries.

The exhibition Cracks of Existence celebrates the exceptional achievements of Alina Szapocznikow and Teresa Rudowicz, while also drawing attention to the significant presence of women's art in our collection. One of the most important and cherished works undoubtedly includes Alina Szapocznikow's Religious (The Nun), from 1967. We would like also to particularly emphasize Teresa Rudowicz's set of assemblages from 1971, artistically modeled from sensual female costumes, especially since they are being shown in Warsaw in such representation for the first time.

We sincerely thank all the institutions involved in organizing this event, including the Museum Sztuki in Łódź, the National Museum in Wrocław, Zachęta – National Gallery of Art in Warsaw, as well as private collectors who support our mission.

Anna and Jerzy Starak
founders, collectors

Póki nie otworzymy się na całkowicie na ból i na radość, nie jesteśmy gotowi do miłości. I nie możemy bez tej zgody dostąpić istnienia. Gdy jednak wnikamy w nie miłośnie, wówczas we wnętrzu doświadczanego bytu, w który wstępujemy przez rozwierające się szczeliny, przyjmuje nas otchłań istnienia. Przez chwilę wolno nam zanurzyć się w niej, niemal roztopić, zanim kierowana własnymi impulsami nie wyrzuci nas znowu na zewnątrz gdzie tęsknimy do tego, by ponownie wniknąć.

Warto dokładać starań, by zachować pamięć zanurzenia. Póki trwa, jesteśmy zdolni przyjąć wszystko, nawet dobro i zło, gdyż nie chcemy grzeszyć pychą wobec istnienia, za co mogłoby nas ukarać wiecznym oddaleniem i błąkalibyśmy się po powierzchni bytu niezdolni do odnalezienia najdrobniejszej szczeliny, przez którą można by wniknąć i zaistnieć naprawdę.

Jolanta Brach-Czaina

Until we unfurl ourselves entirely to both pain and joy, we remain unprepared for love. And without this acquiescence, we cannot embrace existence. Yet, as we venture lovingly, we step into the inner sanctum of lived experience, traversing through widening cracks, and the abyss of existence enfolds us. In that fleeting moment, we are permitted to submerge, to almost dissolve, before the current of our innermost urges casts us outward once more, to the realm where our longing beckons a return.

It is worth putting effort into retaining the memory of immersion. While it lasts, we're capable of accepting everything, even good and evil, as we do not want to sin with pride against existence, for which we could be punished with eternal distance, and we would wander on the surface of being incapable of finding the tiniest crack through which we could penetrate and truly exist.

Mój gest kieruje się w stronę ciała ludzkiego, tej „sfery całkowicie erogeniczej”, w stronę najbardziej nieokreślonych i najulotniejszych jego odczuć. Sławić nietrwałość w zakamarkach naszego ciała, w śladach naszych kroków po tej ziemi. Przez odciski ciała ludzkiego usiłuję utrwalić w przezroczystym polistyrenie ulotne momenty życia, jego paradoksy i jego absurdalność. Ale odczucie bezpośrednio zarejestrowane bywa złożone i wymyka się często identyfikacji. Nierzadko wszystko jest zamazane, sytuacja niejasna, granice doznań zmysłowych pozacierane. Mimo wszystko, usiłuję zawrzeć w żywicy odciski naszego ciała: jestem przekonana, że wśród wszystkich przejawów nietrwałości, ciało ludzkie jest najwrażliwszym, jedynym źródłem wszelkiej radości, wszelkiego bólu i wszelkiej prawdy, a to z powodu swej ontologicznej nędzy tak samo nieuniknionej, jak – w płaszczyźnie świadomości – zupełnie nie do przyjęcia.

Alina Szapocznikow

kwiecień 1972 | April 1972

My gesture is directed towards the human body, that “completely erogenous sphere”, towards its most undefined and fleeting sensations. To celebrate the transience in the recesses of our bodies, in the traces of our steps on this earth. Through imprints of the human body, I attempt to immortalize fleeting moments of life, its paradoxes, and its absurdity. But the sensation directly registered can often be complex and elusive, escaping identification. Frequently, everything is blurred, the situation unclear, and the boundaries of sensory perception obliterated. Nevertheless, I strive to encapsulate imprints of our bodies in resin: I am convinced that among all manifestations of impermanence, the human body is the most sensitive, the sole source of all joy, all pain, and all truth, due to its ontological poverty as inevitable as it is – in the realm of consciousness – utterly unacceptable.

Alina Szapocznikow

w pracowni w Malakoff koło Paryża, 1971 rok

in her studio in Malakoff near Paris, 1971

fot. | photo: Jacques Verroust

© The Estate of Alina Szapocznikow /

/ Galerie Loevenbruck, Paris

Teresa Rudowicz

w pracowni na Basztowej w Krakowie, 1957 rok | in her studio on Basztowa Street in Krakow, 1957
fot. | photo: © Wojciech Plewiński

SILNE UPORZĄDKOWANIE
STRONG ARRANGEMENT

Teresa Rudowicz

*nie ma drogi pośrodku
there is no middle way*

*sytuacja konfliktowa z otoczeniem
conflict with environment*

*złożenie z przeciwieństw
composition of contrasts*

*dwa rodzaje
two kinds*

*zagęszczone nastroje
condensed moods*

*zagęszczona materia
condensed matter*

*tęsknota do porządku
longing for order*

*ortogonalność
orthogonality*

*wyzwolić...
liberate...*

*rozbić na części zorganizowane
decompose into ordered parts*

*bezladna zmasowana materia
chaotic massed matter*

*w sobie gęsta silnie złożona
in itself dense and strongly related*

*puste prawie obojętne przestrzenie
empty almost natural spaces*

*dezyntegracja jako zasada porządkowania
desintegration as a principle of ordering*

*dezyntegracja – organizacja
desintegration – organisation*

Alina Szapocznikow
Koński ogon – Portret Meksykanki | Ponytail – Portrait of a Mexican Woman | 1955–56
gips | plaster | 45×20×38 cm
Starak Collection

Wspólną wystawą **Teresy Rudowicz** i **Aliny Szapocznikow** orientując widzów w stronę sztuki wrażliwego spojrzenia i uważnego odczuwania. W stronę twórczości dwóch wyjątkowych artystek – kobiet jednego pokolenia, mistrzyń formy przestrzennej, rysunku i kolażu. W tym dialogu towarzyszy im Jolanta Brach-Czaina – filozofka, feministka, autorka zbioru esejów *Szczeliny istnienia* z 1992 roku, uznawanego za jeden z najważniejszych tekstów filozoficznych XX wieku.

Autorka wytycza ścieżkę refleksji towarzyszącej wystawie. Zagląda w zakamarki i prześwietla szczeliny odsłaniając najgłębsze sensy istnienia. Nadrzędnym przekazem filozofki jest przekonanie, że bez względu na naszą świadomość, wartość życia ujawnia się w drobiazgach i codziennym „krzątaństwie”. Chwile, które wydają się pozbawione głębszego znaczenia, okazują się nieodzowne dla budowania indywidualnej refleksji, dla stwarzania własnego „Ja”.

Podobnie sztuka assamblażu Teresy Rudowicz, podnosi do rangi podmiotu drobiazgi codzienności, przedmioty, skrawki listów, precjoza, fragmenty dawnych pism, kostiumy, kobiecą bieliznę. Nadaje im wymiar egzystencjalny i metafizyczny. W swoich dziełach artystka łączyła elementy malarzkie i kolaż, wykorzystując różnorodne faktury i nieoczywiste zestawienia. Jej prace emanują harmonią, tajemnicą i osobistą mitologią, która przekształca znaczenie użytych przedmiotów tworząc nowe sensy.

W pokrewny sposób Alina Szapocznikow eksperymentowała z nietypowymi materiałami, jak poliuretan, czy poliester, zatapiając w nich na przykład fotografie, czy bliskie przedmioty codziennego użytku. Stworzyła mocną, osobistą i odważną opowieść o kobiecym ciele. Zarówno tym w pełni dojrzałego piękna, jak i tym niszczonej nieuleczalną chorobą. Nigdy nie afirmując deklaratywnie feminizmu, tak silnie odczytywana w dziełach artystki perspektywa przyniosła jej międzynarodowe rozpoznanie. Jej prace znajdują się w najważniejszych kolekcjach sztuki współczesnej na świecie, między innymi w Paryżu, Londynie, Nowym Jorku, czy Los Angeles. Szczególną rolę odegrała tu wystawa „Sculpture Undone” w Museum of Modern Art w Nowym Jorku, na przełomie 2012/2013 roku. Co warto podkreślić, Teresa Rudowicz debiutowała w nowojorskim muzeum znacznie wcześniej – podczas słynnej wystawy „Fifteen Polish Painters” w 1961 roku. W tym samym roku, także w MoMA, jej prace pokazano na znaczącej i definiującej nową formę artystyczną prezentacji „The Art of Assemblage”, zestawione z dziełami najważniejszych przedstawicieli i przedstawicielek tego nurtu.

Wystawę rozpoczynamy bardzo wczesnymi dokonaniami obu artystek. W kolekcji Anny i Jerzego Staraków znajduje się unikatowy przykład, jakim jest gipsowy *Portrait*

With the joint exhibition of **Teresa Rudowicz** and **Alina Szapocznikow**, I guide the viewers toward the art of a sensitive gaze and attentive perception. Towards the creative works of two exceptional artists – women of the same generation, masters of spatial form, drawing, and collage. In this dialogue, they are accompanied by Jolanta Brach-Czaina, a philosopher, feminist, and the author of the essay collection *Cracks in Existence* from 1992, recognized as one of the most important philosophical texts of the 20th century.

The author paves the way for reflection accompanying the exhibition. She delves into the recesses and illuminates the cracks, revealing the deepest meanings of existence. The philosopher’s overarching message is the belief that, regardless of our awareness, the value of life reveals itself in details and everyday “bustling”. Moments that may seem devoid of deeper significance turn out to be essential for building individual reflection, for creating one’s own “self”.

Similarly, Teresa Rudowicz’s assemblage art elevates the minutiae of everyday life to a metaphysical and existential dimension. In her works, the artist combines elements of painting and collage, utilizing various textures and unconventional juxtapositions. Her works exude harmony, mystery, and a personal mythology that transforms the meaning of the used objects, creating new senses.

In a parallel manner, Alina Szapocznikow experimented with unconventional materials such as polyurethane and polyester, embedding photographs and everyday objects, for instance. She crafted a powerful, personal, and bold narrative about the female body – both in its full bloom of beauty and when ravaged by incurable diseases. Although she never explicitly affirmed feminism, the perspective strongly interpreted in her works brought her international recognition. Her works are housed in some of the most important contemporary art collections worldwide, including Paris, London, New York, and Los Angeles. Notably, her exhibition “Sculpture Undone” at the Museum of Modern Art in New York in 2012/2013 played a significant role in this. It’s worth emphasizing that Teresa Rudowicz made her debut at the New York museum much earlier during the renowned “Fifteen Polish Painters” exhibition in 1961. In the same year, also at MoMA, her works were displayed in a significant presentation of the new artistic form called “The Art of Assemblage”, alongside works by the most important representatives of this movement.

The exhibition begins with the early achievements of both artists. In the collection of Anna and Jerzy Starak, there is a unique example, a plaster *Portrait of a Mexican woman* from 1955 by Alina Szapocznikow, in which a young,

Meksykanki z 1955 roku autorstwa Aliny Szapocznikow, w którym młoda, śmiała kobieta dumnie patrzy przed siebie. W tym samym czasie Teresa Rudowicz eksploruje świat fotokolaży, które reprezentuje seria udostępniona przez Muzeum Sztuki w Łodzi. Nadrealna estetyka, łącząca w jednej kompozycji nieoczywiste elementy wycinięte z gazet, której towarzyszą niebanalne tytuły (*Odlot Kasandry*, 1954; *Zdarzenie bez tytułu*, 1954; *Szybkość marzenia*, 1954). Dalej artystka przechodzi w stronę malarstwa abstrakcyjnego i serii nazywanej od jednego z obrazów „gniazdami kolibrów” (*Tu i tu*, 1956, Starak Collection).

Druga połowa lat 60-tych to zarówno dla Aliny Szapocznikow, jak i dla Teresy Rudowicz czas najbardziej intensywnej, pionierskiej i oryginalnej twórczości. Obie definiują wówczas kluczowe obszary swoich poszukiwań, obie tworzą dzieła, które dziś znajdują się w najważniejszych kolekcjach muzealnych.

Zwielokrotniane, odciskane i modelowane fragmenty kobiecego ciała takie jak usta, brzuchy, piersi określają w tym czasie jako emblematy sztukę Aliny Szapocznikow. Na wystawie są reprezentowane poprzez takie rzeźby jak *Zakonnica* (Starak Collection), *Samotny* (Muzeum Narodowe we Wrocławiu), czy *Wypadek III* (Muzeum Narodowe we Wrocławiu). To moment, w którym dumna młoda kobieta z gipsowego odlewu z lat pięćdziesiątych, dekadę później staje się bezgłowym realistycznie oddziaływającym ciałem o pełnych piersiach (*Popiersie bez głowy*, 1968, Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki w Warszawie). Bogactwo twórczości artystki przypominamy również poprzez film z 1976 roku, w reżyserii Haliny Włodarczyk. Kadry wypełnione cielesnością, w dynamicznym ruchu, z rzeźbami w pochodzie transowo przecinającymi ulice Łodzi. Podobnie porwijająca jest różnorodność rozwiązań w kolażu, którym zawładnęła Teresa Rudowicz. Dziesiątki, jeśli nie setki kompozycji, a wszystkie dopracowane w najmniejszym detalu (m.in. kompozycje: *65/12*, 1965, Muzeum Sztuki, Łódź; *67/10*, 1967, Starak Collection; *Kompozycja z Polą Negri*, 1971, Starak Collection). Jedynie pozornie są rezerwuarem przeszłości, czyli listów, wspomnień, starych fotografii. Ich innowacyjna koncepcja do dzisiaj rozbudza wyobraźnię. Co ciekawe, Teresa Rudowicz na początku swojej kariery nie bała się monumentalnych formatów. W końcówce lat 60-tych, wiele z najpiękniejszych kompozycji kolażowych to niewielkie obrazki, po brzegi wypełnione treścią. Na wystawie najmocniej wybrzmiewa seria jej podwójnych kompozycji z 1971 roku, łączących zgeometryzowane siatki regularnych podziałów w dolnej części, z silnie sensualnymi asamblażami w górnej. Asambláže to fiesta żeńskich atrybutów – gorsetów, pończoch, koronek, halek. Odwzorowują kobiecą sylwetkę, podkreślają kształty, czyniąc je manifestem piękna, tajemnicy i siły. Wiemy, że

confident woman proudly gazes ahead. Simultaneously, Teresa Rudowicz explores the world of photomontages, represented by a series shared by the Muzeum Sztuki in Łódź. Surreal aesthetics that combine unexpected elements cut out from newspapers, accompanied by unconventional titles (*The Cassandra Departure*, 1954; *Untitled Incident*, 1954; *Velocity of a Dream*, 1954). Later, the artist transitions toward abstract painting and a series known as “Hummingbird Nests” (*Here and Here*, 1956, Starak Collection).

The second half of the 1960s was a period of intense, pioneering, and original creativity for both Alina Szapocznikow and Teresa Rudowicz. They defined the key areas of their exploration and created works that now can be found in the most important museum collections.

Replicated, imprinted, and modeled fragments of the female body, such as lips, bellies, and breasts, became emblems of Alina Szapocznikow’s art during this time. They are represented in the exhibition through sculptures like *The Nun* (Starak Collection), *Solitary* (National Museum in Wrocław), and “Accident III” (National Museum in Wrocław). It was a moment when the proud young woman from the plaster cast of the 1950s, a decade later, became a headless, realistically affecting body with full breasts (*Bust without the Head*, 1968, Zachęta – National Gallery of Art in Warsaw). The richness of the artist’s work is also showcased through a film from 1976, directed by Halina Włodarczyk. Frames filled with physicality, in dynamic movement, with sculptures in a trans-like procession crossing the streets of Łódź. Equally captivating is the diversity of solutions in the collage, which Teresa Rudowicz embraced. Dozens, if not hundreds, of compositions, each meticulously crafted in the smallest detail (e.g., compositions: *65/12*, 1965, Muzeum Sztuki, Łódź; *67/10*, 1967, Starak Collection; *Composition with Pola Negri*, 1971, Starak Collection). Only seemingly are they repositories of the past, of letters, memories, old photographs. Their innovative concept continues to ignite the imagination. Interestingly, at the beginning of her career, Teresa Rudowicz was not afraid of monumental formats. In the late 1960s, many of the most beautiful collage compositions were small images filled to the brim with content. In the exhibition, her double compositions from 1971 resonate most strongly, combining geometric grids of regular divisions in the lower part with highly sensual assemblages in the upper. The assemblages celebrate female attributes – corsets, stockings, lace, camisoles. They replicate the female silhouette, emphasize shapes, making them a manifesto of beauty, mystery, and strength. We know that Teresa Rudowicz became interested in conceptual art. She never fully realized her ideas, but the trace of these concepts remains in her manifesto titled

Teresa Rudowicz zainteresowała się sztuką konceptualną. Nigdy w pełni nie urzeczywistniła swoich pomysłów, ale tropem tych koncepcji pozostaje jej manifest, który nosi tytuł *Silne uporządkowanie*. Gdzie szukać zatem kluczy do interpretacji owych kompozycji? W przewrotności i ambivalencji kobiecego charakteru? W normach, które są narzucane, czy w wewnętrznej potrzebie uporządkowanego, wypełnionego sensem codziennego życia, którego credo opisała w *Szczelinach istnienia* Jolanta Brach-Czaina.

Na wystawie nie mogło zabraknąć ostatniej, pożegnalnej serii dzieł Aliny Szapocznikow, nazwanej przez artystkę „Tumorami” (*Tumeurs accumulées*, 1969–1970; *Wool – Tumeur II*, 1972, Muzeum Narodowe we Wrocławiu). Świadectwo siły twórczyni przekuwającej niszczącą ciało chorobę w opowieść o pamięci i przetrwaniu. Szapocznikow zatapia w nich fotografie, fragmenty tkanin, nici wełny. Guzy – autoportrety, guzy – charyzmaty, guzy – sygnatury. Trudno w sztuce szukać bardziej wrażliwego, przenikliwego i poruszającego świadectwa walki z chorobą nowotworową. Chorobą, która do dzisiaj bywa wyrokiem, bólem i niepowetowaną stratą.

Bardzo świadomie wybrałam ikoniczną postać Aliny Szapocznikow jako punkt wyjścia, aby w sposób sugestywny przyciągnąć uwagę publiczności i skupić ją na dziełach Teresy Rudowicz. Jej bogata w kontekst historyczny i intelektualny twórczość stanowi integralny element dziedzictwa awangardowej sztuki polskiej i wymaga uważnej i współczesnej reinterpretacji.

Alina Szapocznikow i Teresa Rudowicz były nie tylko wybitnymi artystkami swojej epoki, ale także odważnymi pionierkami. Ich twórczość stanowiła rewolucję w sposobie wyrażania doświadczeń kobiet poprzez sztukę – eksploracji cielesności i erotyki. W ten sposób stały się symbolami i ikonami swojego pokolenia i czasu gwałtownych przemian lat 60-tych i 70-tych XX wieku, które wyznaczyły w kolejnych dekadach feministyczną perspektywę, nie tylko w sztuce.

Strong Arrangement. So where should we look for keys to interpret these compositions? In the subversiveness and ambivalence of the female character? In the norms imposed or in the inner need for an arranged, meaningful daily life, described in Jolanta Brach-Czaina's *Cracks in Existence*?

The exhibition could not be without Alina Szapocznikow's last, farewell series of works, which the artist called "Tumors" (*Tumeurs accumulées*, 1969–1970; *Wool – Tumor II*, 1972, National Museum in Wrocław). They bear witness to the strength, transforming a body-destroying disease into a narrative of memory and survival. In them, Szapocznikow embeds photographs, fabric fragments, wool threads. Tumors – self-portraits, tumors – charismata, tumors – signatures. Finding a more sensitive, insightful, and moving testimony of the struggle with cancer within the realm of art is a formidable task. A disease that to this day can be a sentence, pain, and an irreparable loss.

I deliberately chose the iconic figure of Alina Szapocznikow as a starting point to captivate the audience's attention and focus it on the works of Teresa Rudowicz. Her rich and intellectually contextualized body of work is an integral part of the legacy of avant-garde Polish art and requires careful and contemporary reinterpretation.

Alina Szapocznikow and Teresa Rudowicz were not only exceptional artists of their era but also daring pioneers. Their work represented a revolution in the way women's experiences were expressed through art, exploring sensuality and eroticism. In this manner, they became symbols and icons of their generation and an era of rapid changes in the 1960s and 1970s, which set the stage for a feminist perspective in the subsequent decades, not only in art.

Ania Muszyńska

kuratorka | curator Spectra Art Space
Starak Collection

Teresa Rudowicz
Szybkość marzenia | Velocity of a Dream | 1954
fotokolaż | photomontage | 34x9,2 cm
Muzeum Sztuki, Łódź

Teresa Rudowicz

Odlot Kassandry | The Cassandra Departure | 1954
fotokolaż, fotomontaż | photocollage, photomontage | 30,5×24,7 cm
Muzeum Sztuki, Łódź

Kolaże Rudowicz, w których widzimy zapisane fragmenty, kawałki starego poplamionego i nasączonego klejem papieru przywodzą na myśl odrapane i niszczące mury średniowiecznego Krakowa. Tworzone przez nią konfiguracje – podobne do dzieł współczesnych jej twórców kolażu i asamblażu a równocześnie zależne od otaczających ją zjawisk wizualnych – pokrewne są obrazowej przenikliwości fotografa. Kolaż nie jest tu używany ze względów przede wszystkim formalnych, jak to było za czasów pierwszych odkryć Picassa i Braque’a, nie ma też szokującej energii kolażu futurystycznego czy dadaistycznego. Kolaż w wydaniu Teresy Rudowicz zmiękł i złagodniał głównie dlatego, że jego przeznaczeniem nie jest już pogoń za nowością czy chęć zaskakiwania, ale raczej skłanianie widza do refleksji nad jego niejednoznaczną i wielopoziomą strukturą tak podobną do mechanizmów zgłębiania warstw pamięci.

Peter Selz

1961

Rudowicz' collages, combining bits of writing with old soaked paper and glues, suggest the peeling and crumbling walls of Cracow's medieval buildings. Like those of a great many contemporary collagists and assemblers, her configurations – dependent on existing visual phenomena – are akin to the pictorial insight of the photographer. Collage is here no longer employed for formal reasons, as it was when Braque and Picasso first invented it, nor does it have the dynamic shock value of a Futurist or Dada collage. It has become softened and allowed in her work primarily because its intention is neither to invent nor startle but rather to entice the viewer into considering its ambiguous, multi-layered surfaces as he might explore the levels of memory.

Teresa Rudowicz
Tu i tu | Here and here | 1956
olej , płótno | oil, canvas | 172×132 cm
Starak Collection

Teresa Rudowicz
Kompozycja | Composition | 1959
kolaż, technika własna, płótno | collage, own technique, canvas | 65x50 cm
Starak Collection

Teresa Rudowicz
Kompozycja 63/25 | Composition 63/25 | 1963
technika mieszana, płótno | mixed technique, canvas | 93x78 cm
Starak Collection

Teresa Rudowicz

65/12 | 1965

technika mieszana | mixed technique | 70x80 cm

Muzeum Sztuki, Łódź

Teresa Rudowicz

Kompozycja 67/10 | Composition 67/10 | 1967

technika mieszana, kolaż, płótno | mixed technique, collage, canvas | 70x49,5 cm

Starak Collection

Alina Szapocznikow
Religious (Zakonnica) | The Nun | 1967
brąz, poliester | bronze, polyester | wys. | h. 63 cm
Starak Collection

Teresa Rudowicz

68/20 | 1968

technika mieszana, tkanina, płótno | mixed technique, textile, canvas | 89×134 cm
Muzeum Narodowe we Wrocławiu | National Museum in Wrocław

Ja produkuję tylko niezgrabne przedmioty. Ta absurdalna i kurczowa mania świadczy o istnieniu jakiegoś nieznanego nam dotychczas gruczołu niezbędnego do życia. Zgodzę się z tym, że mania ta może się zredukować do jednego gestu, będącego w zasięgu dłoni każdego z nas. I ten gest sam w sobie wystarcza, jest potwierdzeniem naszej ludzkiej obecności.

Alina Szapocznikow

kwiecień 1972

I only produce awkward objects. This absurd and spasmodic mania indicates the existence of some previously unknown gland necessary for life. I agree that this mania can be reduced to a single gesture within the reach of each of us. And this gesture in itself suffices, confirming our human existence.

Alina Szapocznikow
Popiersie bez głowy | Bust without the Head | 1968
poliester, poliuretan | polyester, polyurethane | 46x64x73 cm
Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki w Warszawie
Zachęta – National Gallery of Art in Warsaw

Alina Szapocznikow

Accident III | 1968

poliuretan, drewno polichromowane | polyurethane, polychrome wood | 100×71,5×46 cm
Muzeum Narodowe we Wrocławiu | National Museum in Wrocław

Alina Szapocznikow
Soliter (Samotny) | (Solitary) | 1968
poliuretan | polyurethane | 79x42x18 cm
Muzeum Narodowe we Wrocławiu | National Museum in Wrocław

Teresa Rudowicz
Bez tytułu | Untitled | ok./ circa 1971
technika własna, asamblaż | own technique, assemblage | 80x60 cm
kolekcja prywatna | private collection

Teresa Rudowicz

71/4 | 1971

technika własna, asamblaż | own technique, assemblage | 170x80 cm

kolekcja prywatna | private collection

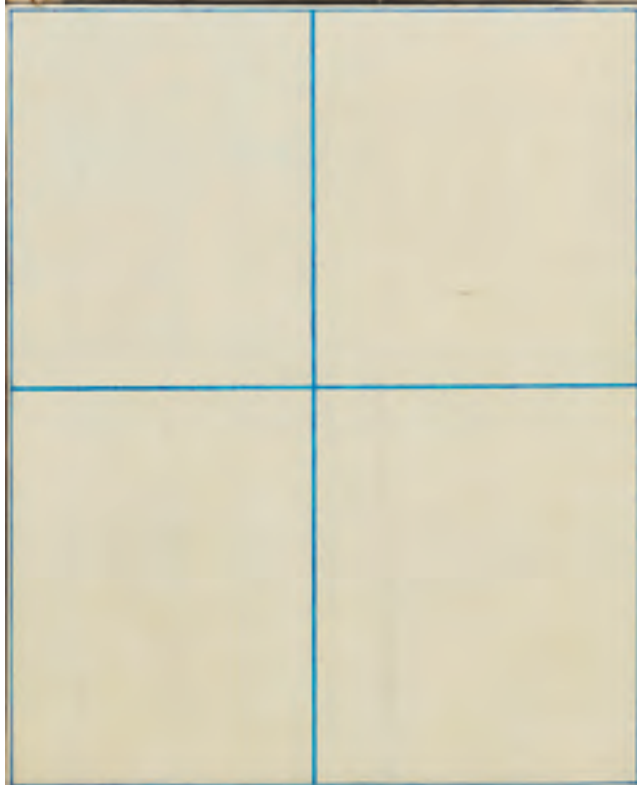
Teresa Rudowicz

71/5 | 1971

technika własna, asamblaż | own technique, assemblage | 160x70 cm

Starak Collection

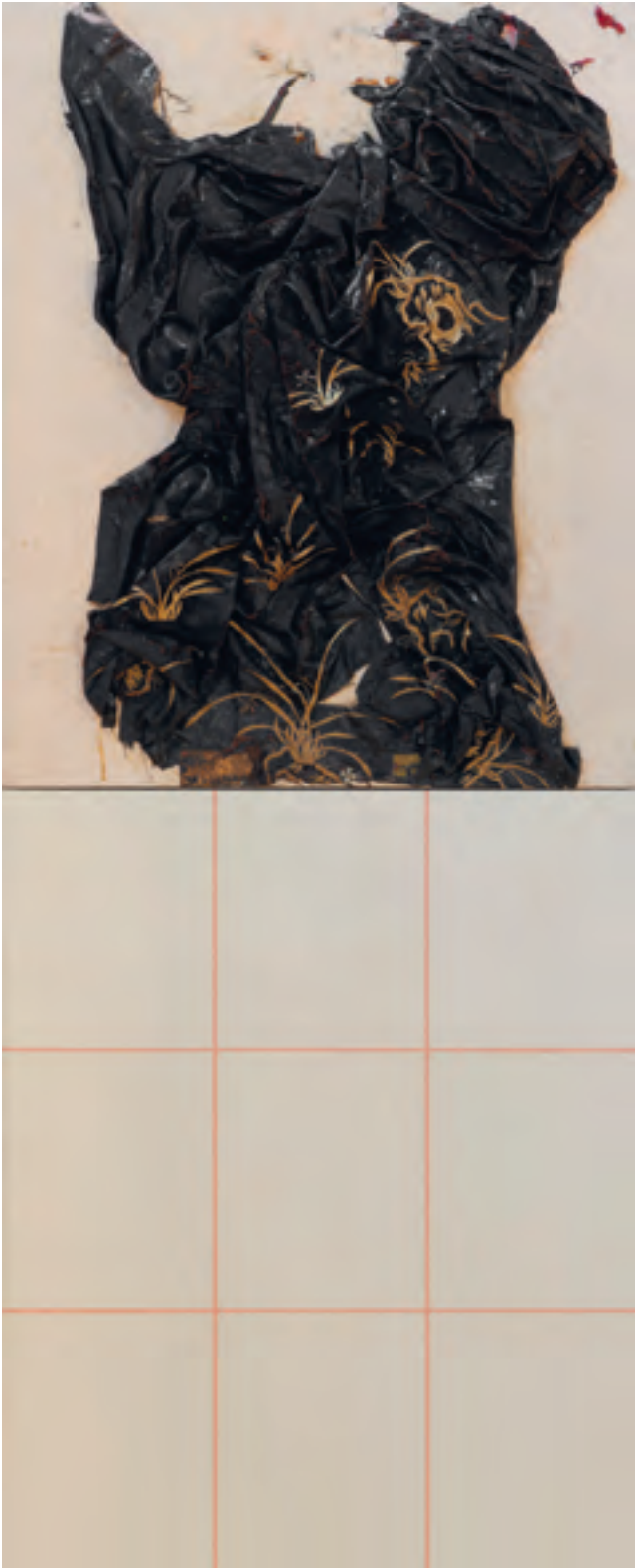

Teresa Rudowicz

71/3 | 1971

technika własna, asamblaż | own technique, assemblage | 160x65 cm

kolekcja prywatna | private collection

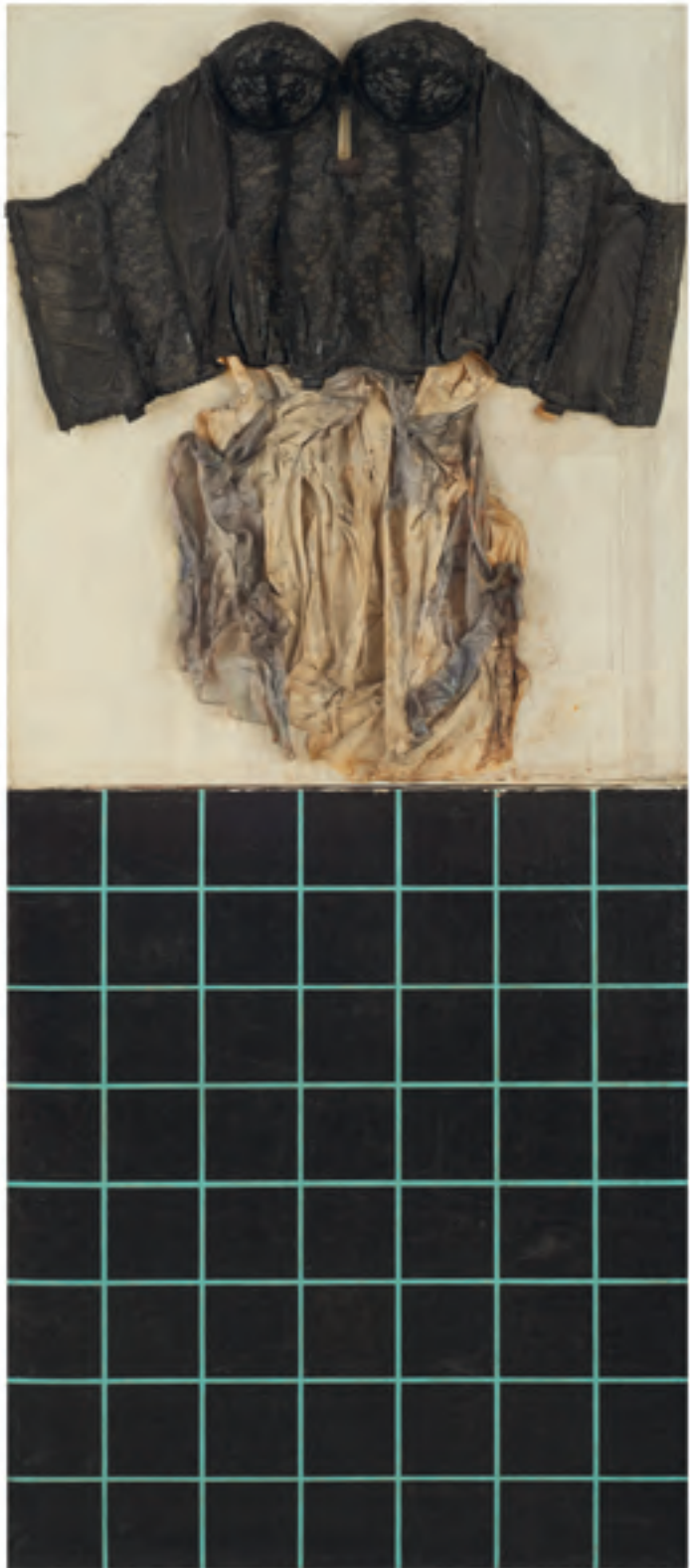
Teresa Rudowicz
Bez tytułu | Untitled | ok. 1971
technika własna, assemblaż | own technique, assemblage | 160x65 cm
Starak Collection

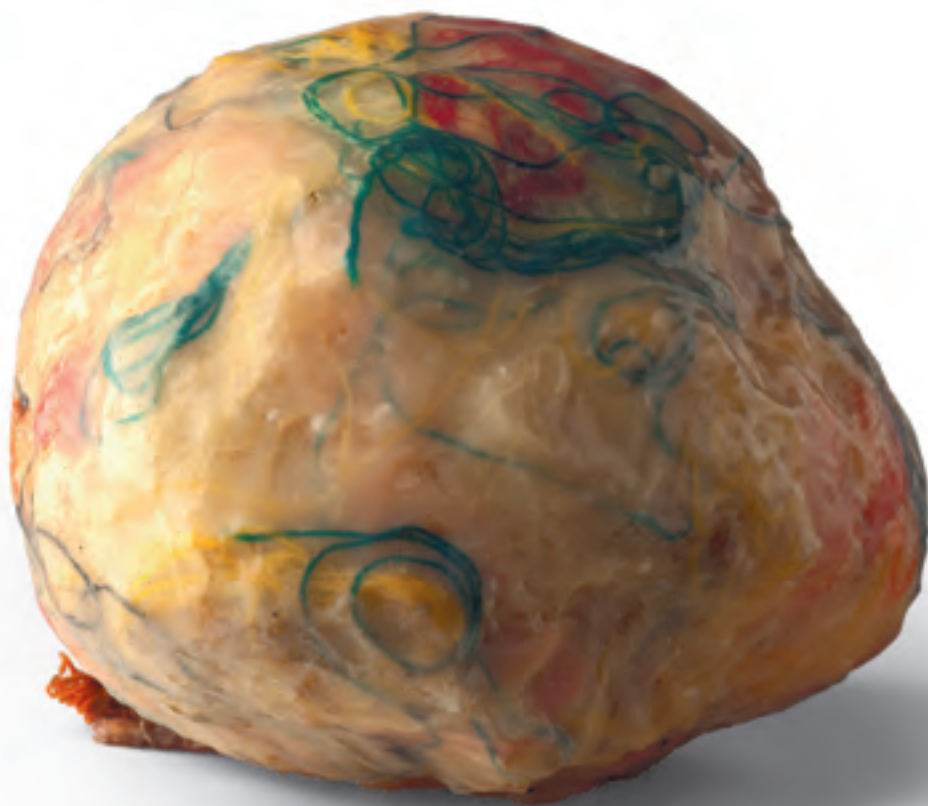
Teresa Rudowicz
Bez tytułu | (Untitled) | ok.1971
technika własna, asamblaż | own technique, assemblage | 160x70 cm
kolekcja prywatna | private collection

Teresa Rudowicz
Bez tytułu | Untitled | ok./ circa 1971
technika własna, asamblaż | own technique, assemblage | 100x115 cm
Starak Collection

Teresa Rudowicz
Bez tytułu | Untitled | 1971
technika własna, asamblaż | own technique, assemblage | 161x70 cm
Starak Collection

Alina Szapocznikow
Wool – Tumeur II | (Wolna – Nowotwór II) | 1972
poliester, wełna | polyester, wool | 31×36×33 cm
Muzeum Narodowe we Wrocławiu | National Museum in Wrocław

Alina Szapocznikow
Tumeurs accumulées (Nowotwory nawarstwione) | Accumulated tumors | 1969–1970
poliester, gaza opatrunkowa, ready-made, gazeta, fotografia | polyester, gauze (fabric), readymade, newspaper, photography | 61×53×41 cm
Muzeum Narodowe we Wrocławiu | National Museum in Wrocław

Na powierzchni jesteśmy, w szparach bywamy. Gdy nuży nas wypłaszczająca pewność, o szczelinach marzymy. Odnalezienie szczeliny pozwala nam zsunąć się z jasnej, gładkiej powierzchni w mrok, opuścić obszar, na którym ostre światło oczywistości spłaszcza widzenie. (...)

Zagłębianie się w mroczne pęknięcia rzeczywistości niepokoi nas i trwoży, ale towarzyszy nam nadzieja, że sięgniemy jakichś głębszych warstw bytu, że dotrzemy do wartości niespotykanych na powierzchni.

Pewności jednak nie ma.

Ryzykujemy.

Jolanta Brach-Czaina

On the surface, we exist; in the crevices, we dwell. When the flattening certainty wearies us, we dream of crevices. Discovering a crevice allows us to slide from the bright, smooth surface into darkness, to leave the area where the sharp light of certainty flattens perception. (...)

Delving into the dark cracks of reality unsettles and frightens us, but hope accompanies us, that we will reach deeper layers of being, that we will uncover values unseen on the surface.

However, there is no certainty.

We take risks.

Teresa Rudowicz
Kompozycja z Polą Negri | Composition with Pola Negri | 1971
technika własna, płótno | own technique, canvas | 79x66 cm
Starak Collection

Alina Szapocznikow

w pracowni w Malakoff koło Paryża, 1971 rok

in her studio in Malakoff near Paris, 1971

fot. | photo: Jacques Verroust

© The Estate of Alina Szapocznikow / Galerie Loevenbruck, Paris

Teresa Rudowicz
w pracowni na Basztowej w Krakowie, 1957 rok
in her studio on Basztowa Street in Krakow, 1957
fot. | photo: © Wojciech Plewiński

Alina Szapocznikow (1926–1973) była wybitną rzeźbiarką, znaną z innowacyjnego i głęboko osobistego podejścia do sztuki. Urodziła się w Kaliszu, podczas II wojny światowej przeżyła Holocaust, jako więźniarka getta w Pabianicach i Łodzi oraz obozów koncentracyjnych Auschwitz-Birkenau, Bergen Belsen i Theresienstadt. Po wojnie studiowała rzeźbę w Wyższej Szkole Artystyczno-Przemysłowej w Pradze oraz w École Nationale Supérieure des Beaux-Arts w Paryżu. Laureatka nagrody Fundacji Copleya (1965). Związana z ruchem Nouveau Réalisme (Arman, César, Niki de Saint-Phalle, Pierre Restany).

Od 1963 roku mieszkała i tworzyła we Francji.

Rzeźby Aliny Szapocznikow często łączyły kobiecą sylwetkę z abstrakcyjnymi i organicznymi kształtami, tworząc charakterystyczny język wizualny, który zacierał granice między ludzkim ciałem a surrealistyczną formą. Eksperymentowała z nietypowymi materiałami, takimi jak żywica poliestrowa, czy poliuretan. Multiplikowała odciski własnego ciała, tworząc dzieła badające tematy pamięci, tożsamości i ulotności istnienia, jednocześnie dając odważny przykład artystycznego wyrażania feminizmu. Jej późniejsze prace, inspirowane walką z chorobą nowotworową, nabrały jeszcze bardziej introspektywnego i intymnego charakteru. Pomimo przedwczesnej śmierci w 1973 roku, dziedzictwo Aliny Szapocznikow przetrwało, a jej nowatorski wkład w rzeźbę nadal wywiera wpływ na współczesne artystki i artystów.

Prace artystki znajdują się w kolekcjach m.in.:

Muzeów Narodowych w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Wrocławiu, Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, Muzeum Sztuki w Łodzi, CSW Zamek Ujazdowski w Warszawie, Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki w Warszawie, Centre Pompidou w Paryżu, Tate Modern w Londynie, Museum of Contemporary Art w Los Angeles, Museum of Modern Art w Nowym Jorku.

Teresa Rudowicz (1928–1994) była wybitną postacią krakowskiego środowiska artystycznego. Urodziła się w Toruniu, studiowała na gdańskiej PWSSP (obecnie ASP) oraz w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych, gdzie uzyskała dyplom w 1954 roku. Od 1957 roku mieszkała i tworzyła w Krakowie. Stypendystka Fundacji Kościuszkowskiej (1971/72). Od lat 50-tych utrzymywała kontakty z rzymskim środowiskiem artystycznym, gdzie wystawiała między innymi w Galerii l'Obelisco w 1960 roku. W 1961 roku jej prace były prezentowane na słynnej wystawie „Fifteen Polish Painters” w MoMA w Nowym Jorku. Od 1957 roku była współzałożycielką i członkinią II Grupy Krakowskiej, jednej z najważniejszych manifestacji powojennej sztuki awangardowej w Polsce, uczestnicząc w wystawach grupy, organizowanych między innymi w słynnej galerii Krzysztofory.

Początkowo inspirowała się surrealizmem, tworząc w latach 50-tych akwarele, fotokolaże i fotomontaże. Później skupiła się na malarstwie abstrakcyjnym, badając założenia tasyzmu oraz malarstwa materii. Jednak prawdziwym przełomem w jej twórczości okazały się kolaże, w których łączyła elementy malarskie z assamblażem. Wykorzystywała nie tylko skrawki gazet, listów, czy stare fotografie, ale także kostiumy, koronki, tkaniny, elementy metalowe, przedmioty codziennego użytku. Kompozycje wyróżniają się mistyczną wręcz harmonią, jaką osiąga się poprzez niezwykle świadome łączenie tak różnorodnych tekstur i detali. Jej dzieła, pełne osobistej mitologii oraz inteligentnego eksperymentowania z kontekstem i znaczeniem pozostają ważnym wkładem w polską sztukę XX wieku.

Prace artystki znajdują się w kolekcjach m.in.: Muzeum Narodowego w Krakowie, Muzeum Sztuki Nowoczesnej we Wrocławiu, Muzeum Historycznym Miasta Krakowa, Galerii Nationale d'Arte Moderna w Rzymie, Museum Boymans van Beuvingen w Rotterdamie, Museum der Kunst XX Jahrhunderts w Wiedniu, Alcoa Collection of Contemporary Art w Pittsburgu.

Alina Szapocznikow (1926–1973) was a prominent female sculptor known for her innovative and deeply personal approach to art. She was born in Kalisz. During World War II, she survived the Holocaust as a prisoner in ghettos in Pabianice and Łódź, and in concentration camps including Auschwitz-Birkenau, Bergen Belsen, and Theresienstadt. After the war, she studied sculpture at the Academy of Fine Arts in Prague and the École Nationale Supérieure des Beaux-Arts in Paris. She was a recipient of the Copley Foundation Award in 1965. She was associated with the Nouveau Réalisme movement (alongside artists like Arman, César, Niki de Saint-Phalle, and Pierre Restany). From 1963, she lived and worked in France.

Alina Szapocznikow's sculptures often combined the female figure with abstract and organic forms, creating a distinctive visual language that blurred the boundaries between the human body and surrealist form. She experimented with unconventional materials such as polyester resin and polyurethane. She replicated imprints of her own body, creating works that explored themes of memory, identity, and the ephemeral nature of existence, while providing a bold example of artistic expression of feminism. Her later works, influenced by her battle with cancer, took on an even more introspective and intimate character. Despite her premature death in 1973, Alina Szapocznikow's legacy endured, and her innovative contributions to sculpture continue to influence contemporary artists.

The artist's works can be found in many collections including: National Museums in Warsaw, Krakow, Poznań, and Wrocław, Museum of Modern Art in Warsaw, Muzeum Sztuki in Łódź, Ujazdowski Castle – Centre for Contemporary Art in Warsaw, Zachęta – National Gallery of Art in Warsaw, Centre Pompidou in Paris, Tate Modern in London, Museum of Contemporary Art in Los Angeles, and Museum of Modern Art in New York.

Teresa Rudowicz (1928–1994) was a prominent figure of the art scene in Krakow. She was born in Toruń, studied at the Gdańsk State School of Fine Arts and the Krakow Academy of Fine Arts, where she earned her diploma in 1954. She lived and worked in Krakow from 1957. She was a recipient of the Kościuszko Foundation Scholarship (1971/72). Since the 1950s, she maintained connections with the artistic community in Rome, where she exhibited at the l'Obelisco Gallery in 1960. In 1961, her works were presented at the renowned "Fifteen Polish Painters" exhibition at MoMA in New York. From 1957, she was a co-founder and member of the II Krakow Group, one of the most important manifestations of post-war avant-garde art in Poland. She participated in group exhibitions, including those organized at the legendary Krzysztofory Gallery.

Initially inspired by surrealism, she created watercolors, photo collages, and photomontages in the 1950s. Later, she focused on abstract painting, exploring the principles of tachism and material painting. However, the true breakthrough in her work turned out to be collages, in which she combined painterly elements with assemblage. She used not only scraps of newspapers, letters, or old photographs but also costumes, lace, fabrics, metal elements, and everyday objects. The compositions stand out with an almost mystical harmony achieved through an incredibly conscious fusion of such diverse textures and details. Her works, filled with personal mythology and intelligent experimentation with context and meaning, remain a significant contribution to 20th-century Polish art.

The artist's works can be found in many collections including: National Museum in Krakow, Museum of Modern Art in Wrocław, Historical Museum of the City of Krakow, National Gallery of Modern Art in Rome, Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam, Museum of the 20th Century Art in Vienna, Alcoa Collection of Contemporary Art in Pittsburgh.

cracks in existence
szczeliny istnienia

Teresa Rudowicz | Alina Szapocznikow
wrzesień – listopad | September – November 2023

Fundacja Rodziny Staraków | Starak Family Foundation
Fundatorzy | Founders – Anna i Jerzy Starak
Prezes zarządu Fundacji | President of the Board – Elżbieta Dzikowska
Kuratorka | Curator Spectra Art Space | Starak Collection – Ania Muszyńska
Zespół | Team – Magdalena Marczak-Cerońska, Kama Kieremkamp

© Prawa autorskie do dzieł Teresy Rudowicz – dzięki uprzejmości spadkobiercy
© Copyright to the works of Teresa Rudowicz – courtesy of the heir.

© Prawa autorskie do dzieł Aliny Szapocznikow | © Copyright to the works of Alina Szapocznikow
– The Estate of Alina Szapocznikow / Galerie Loevenbruck, Paris

Wykaz źródeł zdjęć archiwalnych oraz reprodukcji | List of sources for archival photographs and reproductions:

Fundacja Rodziny Staraków | Starak Family Foundation, fot. | photo Maciej Jędrzejewski:
str. | p. 10, 17–19, 22–23, 30–36, 41
Muzeum Sztuki Łódź: str. | p. 14–15, 20–21
Muzeum Narodowe we Wrocławiu | National Museum in Wrocław: str. | p. 24–25, 28–29, 38–39
Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki w Warszawie | Zachęta – National Gallery of Art in Warsaw: str. | p. 27
Desa Unicum: str. | p. 37
Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie | Museum of Modern Art in Warsaw: str. | p. 7, 42–43
Wojciech Plewiński © Wojciech Plewiński: str. | p. 8, 44–45

Wydawca | Publisher
Fundacja Rodziny Staraków | Starak Family Foundation
[www.starakfoundation.org]
przy współpracy z Fundacją PSW Promocji Sztuki Współczesnej
in cooperation with the Foundation for Promoting Contemporary Art PSW
[www.fpsw.org]

ISBN 978-83-64381-18-8

© Fundacja Rodziny Staraków 2023